

Zlatna harfa.

O drami *Lilla Weneda* Juliusza Słowackog

Lilla Weneda, koju je Juliusz Słowacki napisao 1839. godine u Parizu, objavljena je u tisku godinu dana kasnije. Ovo monumentalno djelo u pet činova autor je popratio pismom svom prijatelju, Zygmuntu Krasińskom, s kojim se osjećao i sudbinski i pjesnički povezan. Ovo pismo, koje započinje slavnom frazom: „Dragi Endimione pjesništva“¹, upućuje na ideje i vrijednosti koje, prema shvaćanju Słowackog, konstituiraju stvaralački čin. Jer Endimion je kao ljubavnik Selene-Lune, noćne boginje, Mjesečeve dame koja ga je obdarila ljubavlju, a zahvaljujući Zeusu i vječnom mladošću, predstavljao utjelovljenje besmrtnosti. Ona se pak uvijek nalazi u temeljima stvaralačkog čina. Naime, za antičke primaocce Mjesec je bio simbol rođenja, rasta i obnove svekolikih oblika života. Cikličnost Mjesečevih faza, koja simbolizira cikličnost rođenja i smrti, inicirala je početak mita o stvaranju i raspadu svijeta². Zato je upravo Mjesec, koji je s neiscrpnom kreativnom moći demonstrirao svoju snagu, bio štovani i shvaćan kao emanacija sfere *sacrum*. Žena-boginja-Selena-Luna pokroviteljica je djela Słowackog budući da su pjesnika

uvijek fascinirali likovi antičkih boginja: Amfitride, Iris, Artemide i njezina rimskog ekvivalenta Dijane, u njegovoj poeziji, u kontekstu njima odgovarajućeg lunarno-akvatičnog simbolizma koji izražava ideje regeneracije, cikličnosti (...), promjenjivosti i plodnosti.³

Veza Endimiona i boginje Selene izražava se kao ljubavni odnos bez kojega nema nijednog umjetničkog djela koje u sebi nosi začetak života. Ali Endimion, koji sniva svoj vječni san, navodi nas na još jedan važan trop povezan upravo sa snom. U slučaju tog junaka on ne označava smrt (premda se prividno

može tako činiti), već egzistenciju u drugom svijetu ili na drugoj razini svijesti. San također asocira maštu, fantaziju, odnosno sferu unutarnjih doživljaja i iskustava, koji oblikuju poimanje stvarnosti. Međutim, Słowacki u svom pismu želi da se Krasiński-Endimion probudi iz svog slatkog sna i ugleda „nove sablasti“, koje stoje pred njim. Te sablasti doveo je sa sobom Słowacki koji hoće da se prijatelj udubi u njegovu pripovijest, u njegovu viziju, fantaziju, maštu, i zato pred očima njegove duše razastire prizor koji vide i ostali čitatelji. A sve zato što

zaljubljenost u vlastitu duhovnu besmrtnost i u korist vlastitog duha, i zaljubljenost sve do ushita besmrtnošću duhova, makar oni još na cvijeću radili, mora biti izvor pjesništva. Nепrestani let duha, ali nikako forme, već njezin očajnički spokoj; očajnički, jer kako da se čovjek ne ljuti na zakone prirode, koji nam zabranjuju da se u jednoj ljubavnoj munji ispuni sav naš put i duhovna misija. A to su za pjesnike dvije nužnosti, ukoliko još uvijek žele biti pjesnici.⁴

Tako će Słowacki pisati u pismu Krasińskom godine 1843, premda se u pismu priloženom *Lilli Wenedi* nada da će mu ovaj poslije smrti na pogrebnoj lomači „govoriti u uho riječi nade i uskrснуća“ (str. 291). Nada i uskrснуće – dvije ideje upisane u život i njegov ciklički ritam, u ponovljivost bića, u njihove individualne crte koje odlučuju o opstanku u ljudskim srcima i pamćenju. Ono pak što to pamćenje i srca oblikuje jest mit: pripovijest o velikim djelima velikih ljudi; besmrtni izvor duhovnih ideja; zemlja u kojoj žive junaci. Posredstvom mita moguće je izreći najveće istine o ljudskom postojanju, o smislu toga postojanja, kao i o vječnim načelima upisanima u to postojanje. Jer mit dopušta da se približimo biti stvari, koja je temelj svakog života i stvaranja. Kako je pisao znameniti istraživač stvaralaštva Juliusz Słowacki:

Balladyna je bila bajka o počecima povijesti, *Lilla Weneda* trebala je postati mit. Ozbiljnost mita suprotstavlja se slobodi bajke; dok bajka oćarava raznolikošću, igrom fantazije – mit nameće oštrinu i jednostavnost velikih linija; bajka osvaja i privlači,

¹ J. Słowacki, *Autoru Irydiona. Pismo drugo*. [u:] ibidem, Juliusz Słowacki, *Lilla Weneda. Tragđije u pet činova*. Preveo Julije Benešić, Zagreb, Matica hrvatska, 1910. Svi citati potječu iz tog prijevoda na hrvatski jezik.

² M. Eliade, *Obrazy i symbole. Szkice o symbolizmie magiczno-religijnym*, ur. M. i P. Rodakowie, Warszawa 1998, str. 81–82.

³ L. Nawarecka, *O mitach greckich w mistycznej twórczości Juliusza Słowackiego*, [u:] *Inspiracje Grecji antycznej doby Romantyzmu. Rekonesans*, ur. M. Kalinowskiej, Toruń 2001, str. 56.

⁴ Citiran prema: R. Przybylski, *Rozhukany koń. Esej o myśleniu Juliusza Słowackiego*, Warszawa 1999, str. 162.

mit razotkriva tajnu, simbolizira istinu, izvlači u pojednostavljenoj formi najvažnije elemente povijesti i prirode, ideju općeg pogleda na svijet. Govorimo li o duhovnim postignućima romantizma, razumijevanje mitova bilo je jedno od vrlo velikih i važnih.⁵

Slowacki, fasciniran antikom, posezao je u starodrevnu riznicu mitova i izvlačio iz nje pripovijesti ispunjene univerzalnim sadržajem. Jedan od tih mitova upravo je *Lilla Weneda*.

Drama započinje u tragičnom trenutku naroda Weneda: upravo ih je napala vojska kralja Lecha, dok je Derwid, njihov vladar i istodobno svećenik, zajedno sa svojim sinovima pao u ropstvo. Ali u ropstvo je pala i Derwidova zlatna harfa, najvažniji predmet u povijesti naroda Weneda, budući da bez njega, kako vjeruje stari vladar, a s njim i njegovi podanici, nije moguće pobijediti neprijatelja. Zato će u čitavoj drami biti govora o zlatnoj harfi koja se prenosi s koljena na koljeno, s oca na sina. No, što je zapravo zlatna harfa? Magičan predmet? Komadić plačljiva drveta ili simbol neumitne sudbine koja se nadvila nad Wenedima? Da bismo odgovorili na to pitanje, moramo posegnuti za tekstom drame. Već u *Prologu* iz usta Roze, svećenice Weneda i starije kćeri kralja Derwida, saznajemo da se nad čitavim narodom nadvilo prokletstvo:

ROZA WENEDA

Djavska moć je tu već oslabljena:
Prokletstvo pada na taj proklet kraj!
A domovina umire na v'jeki,
Gle, mrtva, pusta...
I ti mi umre... (...)

(*Prolog*, s. 3 – 6)⁶

Roza ne objašnjava razloge prokletstva, dok vojnici koji su stigli u spilju donose svećenici i Lilli, njezinoj mlađoj sestri, okrutnu vijest:

HARFISTA

Prokletstvo vidimo:
Na nebu, zemlji – teško nam sada!
U ropstvu otac – vitezâ gromada
Iznebuha ga s harfom opkoli.
To vidjesmo i vlasi od boli
Čupasmo sebi. – Braća su u ropstvu.

(*Prolog*, s. 58–63)

Čuvši to, Lilla ne klone duhom, nego odluči po svaku cijenu osloboditi bližnje. Daje krvavi zavjet prema kojemu će, ne izbavi li oca, umrijeti mlada: „ne spasem li oca, ja ću umr'jet, / A vi tad djevu oplaćite mladu” (*Prolog*, s. 82). Harfa istodobno pobu-

đuje zanimanje pobjednika Lecha i njegove žene.

GWINONA

Ta harfa mora da je začarana.

LECH

Da, lavice, ti zboriš istinu,
Ta harfa mora da je začarana.
U harfi ovoj sjedi l' djavo, starče?
Kad tako čuvaš harfu?

(č. I, pr. I, s. 26–30)

Derwid šuti, što samo pojačava znatiželju kraljice, koja trenutak kasnije poziva k sebi venedskog vladara i pokušava mu silom oduzeti harfu. Kada to ne uspijeva, pokušava ga uvjeriti da joj unatoč svemu oda tajnu zlatnog predmeta.

GWINONA

(...) U harfi ovoj, vele, imaš duha,
Budućnost koji kaže; je l' to zbilja?

DERWID

U harfi duh je, što budućnost kaže.

GWINONA

Nek izadje, naredi, da ga vidim.

DERWID

Dok živim ja, u harfi bit će duh.

GWINONA

A kada umreš?

DERWID

U nebo će poći.

GWINONA

(...) Izazvat ćeš mi duha tog iz harfe.
Jer – kunem ti se Hekatom i onim
Trim staricama, što u paklu s'jeku
Života nit sa nožem krvavim –
Da poginut ćeš.

(č. I, pr. III, s. 185–198)

Prema Wenedinim riječima njegova je harfa ne samo čaroban predmet, nego i predmet u kojemu živi duh. Taj duh harfe ostaje u tijesnoj vezi s Derwidom, a zapravo s njegovom duhovnom energijom, samim životom. Zbiva se to tako, jer venedski vladar zbog svog imena i funkcije koju ispunjava (najviši svećenik), posjeduje neobična duhovna svojstva. Ime Derwid izvodi se iz riječi „druid”, koje opet potječe od izraza „dru-vid”, odnosno „poznavatelj hrastova”, gdje element „vid” znači 'znati' ili 'vidjeti'. Riječ „druid” označava stoga „oboje, čije je znanje veliko ili savršeno znanje”⁷. Prema Robertu Gravesu: „Stari

⁵ J. Kleiner, *Na szczytach twórczości: „Lilla Weneda”*, [u:] idem, *Juliusz Slowacki. Dzieje twórczości*, tom II, uvod i prijevod J. Starnawski, Kraków 1999, str. 274.

⁶ J. Slowacki, *Lilla Weneda*, [u:] idem, *Dziela*, tom VII, *Dramaty. Balladyna – Mazepa – Lilla Weneda*, prev. M. Grabowska, Wrocław 1959.

⁷ P. Berresford Ellis, *Druidzi*, prijevod P. Stalmaszczyk, Warszawa 1998, str. 29.

Kelti temeljito su razlikovali pjesnika, prvotno svećenika i suca, sve u svemu svetu osobu, i običnog muzikanta”, pri čemu se taj termin najvjerojatnije izvodi od „druida”. „Štoviše, on je moralnu skrb vodio čak i nad kraljem”⁸. Povezanost s harfom nameće još jednu važnu asocijaciju s kraljem Dawidom. To ime označava vladara i nadahnutog harfista⁹, čije sviranje na instrumentu i pjevanje uspostavljaju vezu s Bogom, kojemu upućuje sve molitve i preklinjanja. Da bi u tome uspio, neophodna mu je harfa, zato njezin nedostatak zapravo označava prekid kontakta s najvišom silom. Derwid, dakle, povezuje u sebi oba svojstva (svećenik, harfist), kao i pripadne im funkcije, postajući samim time duhovnim vođom svoga naroda. Gwinona, za koju je važna jedino vlast, žarko želi upoznati moć harfe. Zato zaklinje venedskog svećenika na crnu Hekatu i boginju sudbine da mu bude poslušna. Pozivanje na Hekatu nije slučajno, jer je ona personificirala Mjesec ili žensko načelo u njegovoj zlokobnoj varijanti, budući da je bila obdarena moći koja je, kao čuvarica na ulazu u Had, vladala svijetom utvara, čaranja i magije, bila povezana s tamom, okrutnošću i smrću. Trzy Starice, ili Moire, prele su nit ljudskog života i obilježavale njegova tri najvažnija momenta: rođenje, vjenčanje i smrt. Prizivajući ta moćna božanstva Gwinona otkriva svoj zao karakter, kao i svoju strast da nanosi zlo. Naime, kada Derwid odbije njezin zahtjev, kraljica nalaže da ga oslijepe. Na taj način, gotovo kao boginja sudbine, dokazuje zatočenom Wenedu da je njegova sudbina isključivo u njezinim rukama i da može s njime napraviti što hoće. Harfu, koju je ostavio u sobi, a na kojoj Derwid-rob nije htio svirati, dali su Gwinoninim sinovima za igru. Tada se pred krvavom vladaricom pojavljuje Lilla, čija je jedina želja da oslobodi braću i oca. Pogled na ovog posljednjeg dovodi je do očajja, ali jednako tako pobuđuje njezino srce i snagu duha, budući da izaziva moćnu Lechovu ženu na dvoboj, govoreći: „Najstrašniju izumi triput smrt / I izmislit ćeš zaludu triput sve” (č. I, pr. III, s. 337–338). Gwinona prihvaća izazov i smišlja za Derwida okrutne torture. Prvi put naređuje da ga objese o drvo, a kada sjekira jednog od sinova staroga kralja odsiječe kosu na kojoj je visio, koja njemu samom ne nanosi zlo, Gwinona ponovno poželj saznati tajnu harfe.

GWINONA

(...) Nad glavom s'jevnu sjekira sinovska,
Al samilosna s tobom i sa sinom
Krajičak kose odsjekla ti samo,

⁸ R. Graves, *Biala Bogini*, prijevod I. Kania, Warszawa 2000, str. 46.

⁹ H. Biedermann, *Leksykon symboli*, prijevod J. Rubiniwicz, Warszawa 2003, str. 65. Više o tome vidi u: I.E.R. *O znaczeniach imienia Derwid*, [u:] idem, *Rytuał i śmierć. Studia o literaturze XIX wieku*, Białystok 2022, str. 19–31.

A glavu meni dala netaknutu...
Vračariju ja vidim u tom djelu;
Na vršku vaših sjekira su oči
Sinovske; harfe – srca kćerina.
Ta harfa tvoja, postavljena danas
Uz krevet moj je svakog noćnog sata
Probudila me zvukom žalosnim;
Ni vjetra nije bilo, da je takne,
Ni leptiri je ne dodirnuše.
Nauči, starče, mene tom vračarstvu!
S čim daješ život stvari neživoj?
(...)

DERWID

Jauknula je harfa? – veliš, zbilja.
Jauknula uz tebe stojeći?

GWINONA

Što, starče?

DERWID

Tko joj jauk čuo, taj će
U roku od tri dana umrijeti.

(č. III, pr. IV, s. 235–238)

Za lehitsu kraljicu harfa je mrtav predmet koji uz pomoć magije biva obdaren magičnom moći. Zato junakinja po svaku cijenu želi saznati kako može ovladati predmetom i upotrijebiti ga u vlastite svrhe. Niti ranije Derwidove riječi o harfinu duhu, niti čudo kakvim je bilo oslobođenje staroga kralja pomoću sjekire njegova sina, nisu nagnali Gwinonu da shvati kako u slučaju harfe ima posla s nečim duhovnim, a ne magičnim. Kako proizlazi iz njezinih riječi, instrument je noću jaukao, premda ga nitko nije dodirivao. Upravo taj zvuk, kakav je jauk, a ne melodija ili pjevanje, vjesnik je skore kraljičine smrti. Zbiva se to zato što jauk, s jedne strane, označava tužan glas koji ispušta čovjek što pati, dok je s druge strane zvuk koji proizvodi šum vjetra ili neke ptice. U slavenskom svijetu ptica koja je proricala smrt bio je leganj. U drami harfin duh, ispuštajući žalosne jauke, najavljuje smrt Lechove žene, koja bi trebala nastupiti u iduća tri dana. Broj tri nije slučajjan, budući da je „magija broja tri igrala važnu ulogu u čarobnjačkoj pučkoj praksi. Trojka i njezina trokratna ponovljivost, odnosno devetka, simbolizirali su magijsku moć čaranja” i zato se taj broj pojavljivao gotovo u svim ritualima i obredima i magijskim djelovanjima, kako pozitivnim, tako i negativnim. Ako je riječ o ovim posljednjima, one su obično bile povezane s pogrebom i treba se naglasiti da brojka tri „određujući vremenski prostor sugerira završetak, ispunjenje određenog razdoblja”¹⁰, u ovom slučaju Gwinonina života. Harfin duh predosjetio je da vrije-

¹⁰ M. Głowacka-Warchoł, „Symbolika liczby trzy w tekstach folklorystycznych”, *Annales Academiae Paedagogicae Cracoviensis. Studia Linguistica* II, 2004, *Folia* 19, str. 80, 85–86, 88.

me kraljičina života upravo stiže do svoga kraja i obznanio to na odgovarajući način: pomoću zvuka. Na ovome mjestu valja naznačiti da su harfe, s kojima su u spilju stigli Rozini vojnici-harfisti, tek nakon što su „osjetile krv”¹¹ počele „drhtati”, dakle, pokretati svoje strune ispuštajući pritom zvukove. Oni su se pak pretvorili u pogrebne žalopojke, koje su najavile uništenje naroda Weneda.

HARFISTA

O! čudo! – Harfe naše udaraju
Viteški pjev.

ROZA WENEDA

Te harfe osjetile su krv
I drhte...
(...)

HARFISTA

Naše su harfe glas pratile tvoj
Bolju neutišane.

ROZA WENEDA

Utišajte rukama harfe rasplakane,
Pazite, pjesme nitko takve da ne sluša,
Pazite, groba da narodna ne vidi duša,
Pazite, narod da ne čuje nad sobom plakanja (...)
(Prolog, s. 110–113; 127–132)

Razjarena proročanstvom Gwinona zapovijeda da se Derwid baci u kulu punu zmijsa. I kada se već činilo da će Wened završiti u raljama pomahnitih gmazova, Lilla, svirajući na zlatnoj harfi, začara zmijsu, o čemu Gwinonu izvještava njezin sluga.

SLJEZ

(...) U mjesečini sjedi b'jela djeva,
U harfu zlatnu udara, a uz nju
U krugu stoje zmijsu, uspravljene
Kô talas nadut iznad djevice;
A ona zmijsu pjevom čarobnim
Začarala, u miru sve ih drži (...)
(č. III, pr. VI, s. 503–508)

U ovom prizoru Lilla se pojavljuje kao bijela, Mjesečeva boginja, koja svojim likom podsjeća na Selenu-Lunu. I poput boginje, Dawidova kći vlada prirodom i životinjama. Slušaju je ptice („Uz mene c'vjet je svaki, golub svaki, / Jer svaki, b'jeli, smatra me za sestru”, Prolog, s. 75–76), cvijeće, pa čak i strašni gmazovi. Ove posljednje začarala je melodija koju je Lilla izvela svirajući na zlatnoj harfi. Na taj

način pokazuje se da nije samo Derwid taj koji može svirati na harfi, nego je to i njegova kći, no nijedna dramska osoba to ne primjećuje.

Kada Lilla treći put izbavlja svog oca od okrutne smrti, Gwinona, sukladno dogovoru, pristaje da ovaj mirno ode. Derwid ipak podsjeća na svoju harfu, a njegovoj molbi priključuje se i Lilla („Povrati, gospo, harfu! Vрати mu!”), č. IV, pr. III, s. 238). Lechova žena naređuje da donesu harfu iz njezine sobe, ali ne zato da je vrati starom vladaru, nego da ga prisili na izbor između instrumenta i kćeri. Derwid u početku bira Lillu, no ova poteže strunu harfe koja ispušta zvukove kao da plače.

LILLA WENEDA

O! harfa tuži, jer je ostavljena.
(*Udari o žice.*)

DERWID

Na mene zar se tuži?

LILLA WENEDA

Oče, plače.

DERWID

Zar plače? Gdje je harfa? – Je l' to san,
Il duh to moje rasplakane harfe
U sjaju stoji sada preda mnom?
Raskrtilo se kô da jaučući
U nebo leti. – Ha! (*Lilla opet dodirne žice.*)
I opet! Čujete!
Jauknula je harfa. Čujete l'?
O, dajte mi, da harfu zagrlim!
U suzama je kćerka kraljevska.
(*Hvata harfu, zagrlj je i potrči s njom.*)
(č. IV, pr. III, s. 321–330)

Pa ipak, Gwinona mu ne dopušta da ode s harfom. Njezin najstariji sin dospio je u venedsko ropstvo pa kraljica želi ostaviti harfu kao jamstvo njegova života. Derwid je neumoljiv. („Bez harfe ne ću poći otale”, č. IV, pr. III, s. 358), stoga Lilian žrtvuje sebe radi harfe. Kada stari kralj dođe Wenedima, Rozu zanima samo je li se vratio bez harfe, jer to znači da je poraz neizbježan. Lilla ipak izjavljuje da će se predati Lehitima u ropstvo i na taj način vratiti instrument Wenedima, no da bi se ipak i ona mogla radovati slobodi, treba predati Gwinonina sina. Ovaj, zbog lažljivosti i prijetvornosti jednog od junaka, biva ubijen. Tada Lilla donosi odluku da će se vratiti Gwinoni po harfu, a samim time i po smrt. Čini tako jer shvaća da bez zlatne harfe ni njezin otac, niti sestra, a ni ostali Wenedi nisu u stanju uskrsnuti u sebi duh kako bi se borili i pobijedili, pa im na odlasku kaže:

LILLA WENEDA

Pob'jediti će, veliš, harfa zlatna?
Pob'jedite i ostanite sretni!
(*Klekne pred oca.*)
Daj blagoslov mi, oče, možda ne ću

¹¹ U prijevodu Julija Benešića dvije replike, ključne za razumijevanje motiva harfe, preskočene su. U izvorniku one zvuče: „ROZA WENEDA / Te harfy uczuły krew / I drżą... // HARFIARZE / O! chodźmy tą pieśnią jak skrą / Ożywić ludy po siolach.” Ovdje je u tekst članka ubačen moj prijevod navedenih replika (op. D. Blažina): „ROZA WENEDA / Te harfe osjetile su krv / I drhte... // HARFIST / O! Hajdemo s tom pjesmom kao iskrom / Oživjeti puk po selima (...).”

Povratiti se, al ću lutnju poslat';
A ako žica ma i najmanja
Zaječi, kada slavno zasviraš:
Znaj, da te struna ova spominje
Na najmladje ti d'jete. Udri je
Da ne plače.

(č. IV, pr. IV, s. 665–673)

Nitko od prisutnih Lillu nije zaustavio kad je otišla na susret s Gwinonom koja je, shvativši da je njezin prvorođeni sin mrtav, ubila kraljevnju. Zatim naredi da tijelo umrle polože u škrinju i odnesu Wenedima kao i njihovu harfu.

Posljednji čin drame odigrava se tijekom završne bitke. Derwid, harfisti i Roza okupljaju se na brdu čekajući na instrument koji im treba donijeti pobjedu. Nažalost, sreća preteže na stranu Lehita, dok pod Derwidowo prijestolje svako malo dotrčava ranjeni Wened preklinjući da započne pjesma („Lehiti s'jeku, / Puk čeka pjesmu; Ja ginem – pjevaj... umirem”, č. V, pr. V, s. 138–139; 141), koje nema, jer još uvijek nema harfe. Kad se najzad cedrova škrinja pojavi na brdu Derwid, uvjeren je da će zasvirati veliku pjesmu. Slijepi vladar otvara škrinju i pred očima okupljenih umjesto zlatnog instrumenta pojavljuje se Lilla u mrtvačkoj košulji. Očajni starac lamentira nad umrlom kćeri, a gledaoci-harfisti predbacuju Rozi: „obrekla si nam pobjednicu harfu!” (č. V, pr. V, s. 214), jer ne shvaćaju da je pjesma, sačinjena od Derwidovih suza, pjesma koja istječe iz njegove duše i koja u sebi nosi golemu snagu, vodeći u pobjedu. Kada vladar pred očima sinova i ostalih vođa počini samoubojstvo uništenje Weneda je presuđeno, budući da nitko od njih nije su stanju pronaći u sebi snagu i vjeru u pobjedu. Stanje njihova duha Lech opisuje jednom riječju: „Pobjedismo!” (č. V, pr. VI, s. 236) i naređuje da sve nemilosrdno poubijaju. Tako se i dogodi. Narod Weneda prestane postojati, a jedina koja se spasila od okrutnog pokolja je svećenica Roza. Ona je ta koja će na magičan način biti oplodena pepelom umrlih venedskih vojnika i roditi sina, osvetnika, kojemu će dati ime Popiel. Tako će započeti procesija duha, njegovo utjelovljenje podnositi će patnje i muke koje će mu ojačati volju, a tijelu nadati nove oblike Kralja-Duha. Stoljećima se više nitko neće sjećati zlatne harfe, a njezino značenje u poljskoj književnosti prizvat će tek Stanisław Wyspiański u svojoj drami *Svadba*. Tamo će funkciju harfe vršiti zlatni rog. Izgubit će ga vjenčani kum kada posegne po kapu od perja i tada će se zrakom razlegnuti pjesma Chochoła o propuštenoj šansi za pobjedu, za ponovno osvajanje slobode i rađanje vlastitog, suvremenog identiteta Poljaka.

Zlatna harfa Weneda, zlatni rog iz *Svadbe* Wyspiańskoga – to su predmeti-simboli koji obznajuju duhovnu nemoć, najgori među grijesima ljudskog karaktera i volje. Bez vjere i duhovne energije nijedan čin nije moguć, a život se pretvara u jalovo trajanje. Zato je u svojoj posveti Słowacki napisao:

Ovo je brdo prekriveno zelenom travom, na brdu stoji dvanaest druidskih spomenika i trinaesti tron od granita prekriven mahovinom; ovo je brdo okrunjeno vijencem dvanaest bjeloglavih harfista, kao da je morem crvenog sjaja zaliveno... ovo strašno ogledalo brda – krv je naroda... Pjesma dvanaest harfi razliježe se nad umrlim narodom i otječe u borove šume, pozivajući nove vitezove na osvetu. – Nije li to za tebe tužno?¹²

S poljskog, iz rukopisa, preveo
Dalibor Blažina

BIBLIOGRAFIJA

Berresford Ellis Peter, *Druidzi*, prijevod P. Stalmaszczyk, Warszawa 1998.

Biedermann Hans, *Leksykon symboli*, prijevod J. Rubinowicz, Warszawa 2003.

Eliade Mircea, *Obrazy i symbole. Szkice o symbolizmie magiczno-religijnym*, prijevod M. i P. Rodakowie, Warszawa 1998.

Głowacka-Warchoł Małgorzata, „Symbolika liczby trzy w tekstach folklorystycznych”, *Annales Academiae Paedagogicae Cracoviensis. Studia Linguistica* II, 2004, *Folia* 19.

Graves Robert, *Biała Bogini*, prijevod I. Kania, Warszawa 2000.

Kleiner Juliusz, *Na szczytach twórczości: „Lilla Weneda”*, [u:] idem, *Juliusz Słowacki. Dzieje twórczości*, sv. II, uvod napisao i priredio J. Starnawski, Kraków 1999.

Nawarecka, Lucyna, *O mitach greckich w mistycznej twórczości Juliusza Słowackiego*, [u:] *Inspiracje Grecji antycznej doby Romantyzmu. Rekonesans*, ur. M. Kalinowska, Toruń 2001.

Przybylski Ryszard, *Rozhukany koń. Esej o myśleniu Juliusza Słowackiego*, Warszawa 1999.

Rusek Iwona Elżbieta, *O znaczeniach imienia Derwid*, [u:] eadem, *Rytuał i śmierć. Studia o literaturze XIX wieku*, Białystok 2022.

Słowacki Juliusz, *Do Autora „Irydiona”*. *List II*, [u:] idem, *Dzieła*, sv. VII, *Dramaty. Balladyna – Mazepa – Lilla Weneda*, ur. M. Grabowska, Wrocław 1959.

Słowacki Juliusz, *Lilla Weneda*, [u:] idem, *Dzieła*, sv. VII, *Dramaty. Balladyna – Mazepa – Lilla Weneda*, ur. M. Grabowska, Wrocław 1959.

SUMMARY

THE GOLD HARP. ABOUT LILLA WENEDA'S DRAMA BY JULIUSZ SŁOWACKI

The text describes the role and meaning of the golden harp in Juliusz Słowacki's drama *Lilla Weneda*. The instrument belonged to the king of Wends, Derwid, who was taken prisoner with his

¹² J. Słowacki, op. cit., str. 285.

sons. Without the harp and without their king-harper, the Wends were unable to fight the hostile Lech. Lilla, the younger daughter of the ruler of the Wends, saved him from death three times, and also offered her life in exchange for a harp. Unfortunately, Derwid the harper did not understand that the real harp is not the instrument, but the heart of his daughter Lilla. The defeat of the Wends happened not only because they did not recover the golden harp, but also because they made their lives and

prospects dependent on a magical object instead of believing in the strength of their hearts and their spirits. The golden harp of the Wends is a symbol-object that reveals spiritual impotence, the worst of the sins of human character and will. Without faith and spiritual energy, no action is possible, and life turns into a barren existence.

Keywords: drama, gold harp, *Lilla Weneda*, Juliusz Słowacki, destiny, priest